

TUKEVA uudistaa koulutusta

Juhani Nieminen

TUKEVA on valtakunnallinen koulutus- ja tutkimus-hanke, jonka avulla ammatillisessa aikuiskoulutuksessa työskentelevät voivat työnsä ohessa kouluttaa itseään lisää ja nostaa ammattitaitoaan. Hanke käynnistyi kansallisin voimin, mutta nyt sen takana on myös Euroopan sosiaalirahasto ESR. Koordinoijana on Ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten liiton yhteydessä toimiva Aike oy.

TUKEVA on lyhennys sanoista tutkimus, kehitys ja valmennus. Projekti on jatkoa ammatillisten aikuiskoulutuksen opettajille suunnattua kehitysohjelmaa, KEHOa, jonka päätösläisyydessä kesällä 1998 TUKEVA ensi kertaa esiteltiin.

KEHO tarjosi opettajille erilaisia parin opinto- viikon laajuisia täsmävälaineitä käytännön töihin. KEHON jatkoksi haluttiin luoda mittava kokonaisuus poikkitieteellistä koulutustarjontaa, joka antaisi työssä käyville aikuiskouluttajille mahdollisuuden päivittää käytännön osaamisensa sekä kohottaa akateemista tasoaan vähintään yhtä astetta korkeammalle. Yleisen osaamisen tason kohottamisen todettiin myös nostavan ammatillisen aikuiskoulutuksen statusta ja parantavan sen ihmä ja kilpailukykyä koulutusmarkkinoilla.

TUKEVAN koulutusohjelma toteutetaan yli- opistojen ja ammattikorkeakoulujen kautta niiden tutkintovaatimusten tasosta tinkimättä. TUKEVAN opiskelijat ovatkin tietoisia siitä, että heiltä vaadittu työmäärä vastaa perusopiskelijoiden työmäärää ja heihin kohdistuvat vaatimukset ovat vähintäänkin samalla tasolla. Tuloksiin kuitenkin pyritään uusia, joustavia opetusjärjestelyjä ja menetelmiä käyttäen, jotta työn ohessa

tapahtuva opiskelu olisi mahdollista. Opiskelun mielekkyyttä ja tuottavuutta pyritään parantamaan kytkemällä harjoitukset ja raportit mahdollisimman laajalti opiskelijoiden työtehtäviin ja arkitodellisuuteen.

Nimensä mukaisesti TUKEVAN keskeisimpiin alueisiin kuuluvat tutkimus ja kehittäminen. Kehittämisen tavoitteiksi on projektissa määritelty mm. tarjottavan opetuksen monimuotoistaminen ja -välineistäminen, virtuaalisten oppimisympäristöjen luominen, uusien työelämäyhteyksien rakentaminen ja hyväksikäyttö oppimisessa sekä eri oppilaitostasojen ja elinkeinoelämän verkottuminen. Kaiken kaikkiaan tutkimus- ja kehityskohteet kattavat sekä opettajan työn perinteiset että uudet ulottuvuudet. Siten koulutus ja sen avulla saavutettava oppiminen nähdäänkin TUKEVAssa paljon valmennuksena, jonka avulla ammatillinen aikuisopettaja voi entistä paremmin suoriutua työstään muuttuvassa toimintaympäristössä.

Vaikka TUKEVA tuli selkeään tarpeeseen ja vaikka sillä alusta alkaen oli hyviä ja sitoutuneita tukijoita tärkeillä päättäjätasolla, oli mit- tavan projektin käynnistys varsin vaikeaa. Oppi- laitoksilla, joiden tehtävä oli tuottaa projektissa

tarvittavaa koulutusta, ei ollut mahdollisuuksia eikä halua sitoutua pitkäaikaiseen hankkeeseen ennen rahoituksen varmistumista. Osa rahoituksesta saatiin vuosina 1998-99 kuntoon kansallisin voimin. Kiitoksen tästä ansaitsevat opetushallituksen ja –ministeriön asiaa hoitaneet virkamiehet, jotka omissa organisaatioissaan veivät uutta hanketta eteenpäin. Kansallisella rahoituksella päästiin käynnistämään TUKEVAN ammatikorkeakouluosuus, joka sisälsi eri alojen ammattikorkeakoulututkintoihin johtavaa koulutusta sekä opettajan työn kehittämissuunnitelman, OTKOn, joka on laajuudeltaan, sisällöltään ja rakenteeltaan samanlainen kuin ammatillisten opettajakorkeakoulujen opettajankoulutusohjelmat.

Kansallisella rahoituksella voitiin toteuttaa myös joitakin yksittäisiä kokonaisuuksia yliopisto-opinnoista mm. kasvatustieteissä. Tutkintotavoitteisten yliopisto-opintojen mittavaa käynnistystä ei kuitenkaan voitu aloittaa ennen pidemmän aikajänteen rahoituksen varmistumista. Vuoden 2000 alussa jätettiin TUKEVA-rahoitushakemukset Euroopan sosiaalirahastolle (ESR), ja ensimmäinen myönteinen ESR-päätös saatiin elokuussa. Vasta se varsinaisesti mahdollisti TUKEVAN yliopisto-opintojen tutkintoihin johtavan osuuden käynnistämisen täydessä mitassa. Päätös koski koko alue kolmesta eli Etelä- ja Länsi-Suomen läänestä. Se oli erittäin ratkaiseva, koska sen ansiosta päästiin aloittamaan noin 80 prosenttia alkuaan kaavaillusta TUKEVAN yliopistotason koulutuksesta.

Itä- ja Pohjois-Suomen (alue 1) osalta päätöksentekomekanismi poikkeaa kolmosalueen vastaavasta ja ratkaisut tehdään paljolti maakunnissa. Tämä on hidastanut prosessia. Vaikka Itä- ja Pohjois-Suomen päätökset koskevat vain noin 20 prosenttia kaikista potentiaalisista TUKEVA-opiskelijoista, on niiden merkitys alueellisen tasarvon kannalta erittäin merkittävä. Lisäksi koulutustarve on Itä- ja Pohjois-Suomessa kaikkein suurin, koska koulutustaso siellä on kolmosaluetta alhaisempi. Nopeat, myönteiset ratkaisut maakunnissa olisivatkin TUKEVAN ja ennen muuta ykkösalueen opiskelijoiden kannalta toivottavia.

Erilaisia toimijoita ja toimintamalleja

Edes TUKEVAN kaltainen hanke ei voi tarjota kaikkea kaikille. Siksi projektin koordinaattoriksi nimitetty Aike Oy selvitti eri alojen aikuiskoulutuskeskusten henkilöstön yliopistollisia koulutustarpeita ennen koulutuksen suunnittelua ja käynnistystä. Selvityksen tuloksena todettiin selkeästi kolme muuta kysytympää alaa: kauppatieteet, kasvatustieteet sekä tekniikka ja liikenne. Resurssit päätettiin kohdistaa näiden alojen koulutukseen. Korkeakoulujen kanssa käytyjen neuvottelujen tuloksena valittiin eri aloille päätoimijat, jotka ottivat vastatakseen alan koulutuksen toteuttamisesta sovitulla tavalla.

Tekniikassa koulutuksen koordinoinnista ja kehittämisestä vastaa Oulun yliopisto, ja itse koulutusta on toteuttamassa yksiköitä kaikista teknillisistä korkeakouluista. Tuotantotalouden koulutuksesta vastaa Teknillisen korkeakoulun Lahden keskus yhdessä Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun kanssa. Tampereen teknillisen korkeakoulun täydennyskoulutuskeskus Edutech puolestaan toteuttaa koneteollisuuden tuotantotekniikan ohjelman ja Porin yksikkö vastaa tietotekniikan täydennyskoulutusohjelmasta. TUKEVA-ohjelman aikana mukaan otettavat yhteensä 100 opisto- tai AMK-insinööriä pyrkivät suorittamaan diplomi-insinöörin (DI, 180 ov) tutkintoon tarvittavat opinnot. Myös tekniikan alan jatkotutkintoihin tarvittavat opinnot tai niiden osia voi suorittaa TUKEVAssa. Projektin tavoitteeksi on tekniikan osalta kirjattu 75 suoritettua tutkintoa vastaavat opinnot. Kun tekniikan alalla ei ainakaan toistaiseksi ole välitutkintoa, voi-

daan tavoitetta pitää vaativana. Insinöörin tutkinnosta luetaan opiskelijoille hyväksi 60 opintoviikkoa, mikä jättää diplomitoineen opiskelijan urakaksi vielä 120 opintoviikon työmäärän.

Tekniikan ohjelmat ovat TUKEVAN korkeakouluohjelmista yhtenäisimmät. Sivuaineisessa on ohjelmissa kuitenkin TUKEVA -hengen mukaista pelivaraa. Koska tekniikan ohjelmat ovat varsin vaativia ja kuhunkin ohjelmaan mahtuu vain 33 opiskelijaa, kaikki opiskelijat on valittu pääsykokeiden kautta. Haut ovat päättyneet ja hakijoita kaikkiin kolmeen ohjelmaan oli runsaasti. Esimerkiksi tuotantotaloutta opiskelemaan haluavista vain vajaa puolet mahtui mukaan. Ohjelmista koneteollisuuden tuotantotekniikan koulutus käynnistyy vielä tänä vuonna, muut ohjelmat alkavat ensi vuoden alussa.

Kauppätieteiden koulutusta koordinoi ja toteuttaa Jyväskylän yliopisto. Yhteensä kauppätieteitä opiskelee TUKEVAN avulla noin 150 opiskelijaa. Osalla on ensiaskelena opistotasoisesta koulutuksesta nostaminen alemmaksi yliopistolliseksi tutkinnoksi (kauppätieteen kandidaatti, KTK, 120 ov), jotkut taas päivittävät vanhaa ekonomi-tutkintoaan, uudempaa KTK-tutkintoa tai muuta soveltuvaa koulutusta suoraan kauppätieteen maisterin (KTM, 160 ov) tasolle. Myös tieteellisiin jatkotutkintoihin johtavaa koulutusta suorittavia on joukossa.

Jyväskylän yliopisto toteuttaa ohjelmia joustavasti, ja eri tasoille pääsee varsin erilaisista taustoista tulevia opiskelijoita. Heterogeeninen aines teettää yliopistolla runsaasti järjestelytyötä, mutta on toisaalta kiinnostava tehtävä. Yliopisto tekee TUKEVAN yhteydessä myös merkittävää yli tieteenalojen ulottuvaa virtuaaliopetuksen kehittämistyötä Metodix-ohjauksen ja seurantatyökalua rakentavan yhteistyöyrityksen kanssa.

Kauppätieteissä alustavat tutkintoon johtavia opintoja suorittavien lukumäärätavoitteet noudattelevat tekniikan tavoitteita. Kauppätieteen opiskelijoiden lähtötaso on vaihtelevampi, mutta alalla oleva alempi korkeakoulututkinto antaa toisaalta mahdollisuuden siihen, että yksittäinen opiskelija voi joissakin tapauksissa suo-

rittaa projektin aikana ensin alempaan (KTK) ja sen perään vielä ylempään (KTM) korkeakoulututkintoon johtavia kokonaisuuksia.

Lukumääräisesti suurin joukko TUKEVAN yliopisto-opiskelijoista on kasvatustieteen tutkintoihin johtavissa ohjelmissa. Kun primäärikohteryhmänä ovat opettajat, tämä on varsin luonnollista. Tampereen yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta ja erityisesti sen Hämeenlinnassa sijaitseva ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus vastaavat kasvatustieteellisen koulutuksen toteutuksesta. Tampereen yliopiston tavoitteena on kuitenkin pyrkiä kytkemään myös muita kasvatustieteellistä koulutusta tarjoavia yliopistoja hankkeeseen erilaisia kokonaisuuksia tarjoavina alihankkijoina.

Kasvatustieteen opiskelijoiden tutkintotavoitteet ovat samantyyppisiä kuin kauppätieteissä, eli kasvatustieteiden kandidaatti (KK, 120 ov) on ensimmäinen porras, jolle opiskelija voi pyrkiä TUKEVA-opintojen kautta. KK-tutkinnon tai riittävästi kasvatustieteellisiä opintoja koonneet muita alempia korkeakoulututkintoja tai ammatikorkeakoulututkintoja suorittaneet voivat hakea opiskelemaan kasvatustieteen maisterin (KM, 160 ov) tutkintoon kuuluvia kokonaisuuksia. Kasvatustieteissä on myös huomattava joukko jatko-opiskelijoita, joilla on tilaisuus suorittaa TUKEVAN kautta kasvatustieteen lisensiaatin (KL) tutkinnon opintokokonaisuuksia.

TUKEVAN kasvatustieteen opinnot ovat ammatikasvatuspainotteisia, mikä antaa mahdollisuuden varsin laajaan sivuaineiden kirjoon. Myös opiskelijoiden aiempien yliopistollisten opintosuoritusten ja opistotasoisien tutkintojen yhden- ja oikeudenmukaisen hyväksilukemisjärjestelmän luominen on ollut Tampereen yliopiston tehtävänä. Tampereen yliopisto tekee merkittävää kehitystyötä myös rakentamalla TUKEVAa varten uusia, tämän päivän tarpeita palvelevia arvosanakokonaisuuksia, joita myöhemmin voidaan tarjota myös perusopiskelijoille. Jo nyt on rakennettu ja toteutettu ammattikasvatuksen approbatur ja kehitettävänä ovat mm. ympäristökasvatuksen, kansainvälistymiskasvatuksen ja viestintäkasvatuksen arvosanakokonaisuudet.

Ammattikorkeakouluopiskelu TUKEVAssa

Merkittävä osa TUKEVAN opiskelijoista päivittää osaamistaan ammattikorkeakouluisa. Päätoimijoina ovat Hämeen ja Turun ammattikorkeakoulut, jotka ovat kytkeneet alihankkijoina mukaan maan muita ammattikorkeakouluja. Opiskelijat tavoittelevat TUKEVA-opintojen kautta mm. insinööri AMKn, tradenomin ja restonomin tutkintoa. Koska ammattikorkeakoulutasoisen TUKEVA-koulutuksen rahoitus on kokonaan kansallista, on projekti edennyt tällä sektorilla pidemmälle kuin yliopistokoulutuksessa. TUKEVA on tarjonnut mukana oleville ammattikorkeakouluopiskelijoille tien oman alan uusimman tiedon ja taitojen äärelle. Se on myös antanut mukana oleville ammattikorkeakouluille haastavan, mutta tulevaisuutta ajatellen oivallisen tavan kehittää omaa koulutustarjontaansa vastaamaan pitkän työkokemuksen hankkineiden aikuisten työn ohessa tapahtuvaa opiskelua.

Ammatissa toimiville aikuiskoulutuskeskusten opettajille suunnattu OTKO-koulutus on 35 opintoviikon pituinen ohjelma, joka tasollisesti ja sisältöjen puolesta on ammatillista opettajakoulutusta tarjoavien opettajakorkeakoulujen koulutusohjelmien mukainen. TUKEVAssa OTKO on suurin kokonaisuus ja kaikkiaan siihen on osallistunut noin 800 opettajaa. OTKOa toteutamassa ovat olleet kaikki ammatilliset opettajakorkeakoulut eli Helsingin Helia, Hämeenlinna, Jyväskylä, Oulu ja Tampere. Koordinoinnista on vastannut Hämeenlinnan opettajakorkeakoulu.

TUKEVA on iso haaste kaikille

TUKEVAN kaltainen hanke vaikuttaa muutteenkin kuin pelkkien lukujen valossa voisi päätellä. Sen merkittävimmät vaikutukset näkyvät toivottavasti pitkälle tuleviin vuosiin mukana olevien toimintaa laaja-alaisesti parantavina muutoksina niin toteuttaja- kuin opiskelijatasolla. Muutos voi pahimmillaan jäädä pinnalliseksi, mutta lähtökohtana on, että TUKEVA edellyttää aivan uudenlaista ennakkoluulottomuutta ja innovatiivista ajattelua sekä toteuttajilta että opis-

kelijoilta. TUKEVA ei kuitenkaan ole mikään koulutuksen ihmelääke. Kuten kaikki opiskelu ja koulutuksen tuottaminen TUKEVA edellyttää kovaa työtä ja myös uhrauksia kaikilta mukanaolevilta. Lisäksi se vaatii tahtoa ja kykyä nähdä, että asiat voi tehdä toisin, kuin ennen on tehty, vaikka halu kulkea entisiä, turvallisilta tuntuvia uomia olisi kova. TUKEVA mittaakin omalta osaltaan eri tason toimijoiden ja mukana olevien opiskelijoiden kykyä vastata muutokseen, tarttua sen tarjoamiin mahdollisuuksiin ja selvittää uhkatekijöistä.

TUKEVAa ei olisi koskaan saatu käyntiin ilman lukuisten eri tahojen halua ja kykyä toimia yhdessä. Projektin edetessä yhteistyökyvyn merkitys korostuu, koska monet eteen tulevat ongelmat edellyttävät opiskelijoiden, toimijoiden ja projektin ohjauksesta vastaavien tahojen läheistä yhteistyötä.

TUKEVA-projekti noudattelee ESR-rahoituskausia. Projektia on tarkoitus jatkaa näillä näkymin vuoteen 2006, mutta hankkeen eteneminen ratkaisee, käykö näin. TUKEVAN tavoitteet ovat varsin korkealla. Onnistuessaan TUKEVA -projekti voi antaa sijoitetulle pääomalle todella hyvän koron. Se voi tuottaa koko maan tulevaisuuden kannalta merkittäviä koulutusinnovaatioita ja uusia toimintamalleja niin toimijoina oleviin yliopistoihin ja korkeakouluihin kuin opiskelijoina olevien opettajien oppilaitoksiin. TUKEVA voi myös toimia päänavaajana laajempiin kansallisiin ja kansainvälisiin projekteihin.

TUKEVA tuottaa joka tapauksessa suuren joukon sekä muodollisesti että käytännössä entistä pätevämpiä aikuiskouluttajia eri oppilaitoksiin. Se myös tarjoaa mukana oleville oppilaitoksille tilaisuuden kehittää omaa toimintaansa ja kokeilla erilaisia koulutusvaihtoehtoja. Näin se parantaa sekä oppilaitosten että niissä toimivien ihmisten mahdollisuuksia selviytyä turbulenssissa toimintaympäristössä. TUKEVA antaa myös arvokasta kokemusta ja oppia kaikille mukanaolijoille tällaisissa yhteistoimintaa ja avoimuutta edellyttävissä suurissa hankkeissa piilevistä ongelmista ja niiden ratkaisemisesta.